

Ülkemizde Raylı Ulaşım Sistemlerinin Gelişimi ve Arus

Dr. İlhami PEKTAŞ

1950 yılından 2003 yılına kadar ihmal edilen Demiryolu ve Şehir içi raylı ulaşım sistemleri son 15 yıl içinde, değişen devlet politikamızla birlikte, demiryollarında dev projeler hayata geçirilmiş, büyük yatırımlar yapılmıştır. 2023 yılı hedefleri doğrultusunda, 10 bin km'lik yüksek hızlı tren, 4000 km yeni konvansiyonel tren hattı, elektrifikasyon ve sinyalizasyon çalışmaları devam etmektedir. 2023 yılında hızlı tren hatları ile birlikte toplam 26.000 km, 2035 yılında ise toplam 30.000 km. demiryolu hedeflerine ulaşılabacaktır. Demiryollarında yürütülen yenileme ve sinyalizasyon çalışmaları yanı sıra TCDD bünyesinde açılan ve hali hazırda yapımı devam eden lojistik merkez yatırımları, Bakü-Kars-Tiflis demiryolu projesi, Viking Projesi, İpek Rüzgarı Blok Tren Projesi, Marmaray Projesi, BALO projesi, Türkiye-Rusya Tren Feri Hattı, Liman Bağlantılı Demiryolu Taşımalarının Artırılması, Pakistan-İran-Türkiye Demiryolu Hattı vb. gibi sayısını artırbileceğimiz diğer projeler ile Türkiye'de demiryolu taşımacılığının toplam taşımadaki payını artıracak çalışmalar bütün hızıyla devam etmektedir. Son yıllarda yapılan yaklaşık 30 milyar TL civarındaki yatırımlarla demiryolu sektörü, gerek özel sektör gerekse yabancı firmaların iştahını açmış, demiryollarının yeniden yapılanmasına gereksinme duyulmuştur. Bu amaçla TCDD'nin serbestleştirilmesini öngören kanun 24 Nisan 2013 tarihinde meclisten geçmiş, böylece TCDD'nin yeniden yapılanmasının ve sektörde büyük değişikliklerin önü açılmıştır. Demiryollarında serbestleşme olarak nitelendirebileceğimiz bu süreç, Türkiye'nin 2023 ve 2035 hedefleri için çok stratejik önem taşımaktadır; rekabet, demiryollarının daha da gelişmesini sağlayacaktır.

Tüm bu hedefler ve planlar doğrultusunda 2023 yılında demiryolu taşımacılık payının; yolcuda yüzde 10 ve yükte ise yüzde 15'e çıkarılmasının hedeflendiği Türkiye'de 2035 yılında bu oranların yolcu taşımacılığında yüzde 15, yük taşımacılığında ise yüzde 20'ye çıkarılması planlanıyor. Tüm bunların yanı sıra demiryolu ağının diğer ulaştırma sistemleri ile entegrasyonunu sağlayacak şekilde akıllı ulaşım altyapıları ve çözüm sistemleri ile donatılması hedeflenmiştir.

Demiryollarındaki bu gelişmelere ek olarak, büyükşehir belediyelerinin de kentiçi raylı sistem yolcu taşımacılığına yönelmesi sonucunda, ülkemizde demiryolu sektöründe kamu ve özel sektör yatırımları daha da artmıştır. Özellikle İstanbul'daki işletim halindeki metro hatları 150 km'ye ulaşmış olup, inşası devam eden ve planlanan metro hatları, Marmaray, 3 katlı (karayolu-demiryolu) boğaz tüp tüneli, III. cü boğaz köprüsü projeleri ile birlikte 2023'te tamamlanması hedeflenen hat uzunluğu 776 km'ye ulaşacaktır.

Raylı Ulaşım Sistemlerinde Yerli Üretim ve Milli Markalarımız:

"İş Birliği, Güç Birliği ve Milli Markalar" inancıyla yola çıkan ARUS Kümelenmesi, hedefleri doğrultusunda İstanbul Tramvayı, İpekböceği Tramvayı, Green City LRT, Kayseri Tramvayı, Malatya TCV Tramvüsü, E1000 Elektrikli Manevra Lokomotif, Yolcu ve yük taşımacılığında Elektrikli ve Dizel Lokomotif Milli Markalarını birer birer çıkarmaya başlamış, Yerli Malı Tebliğinin çıkmasında ve Sanayi İşbirliği Programı (SİP) diğer adıyla Offset çerçevesinde

yabancı alımlarda yerli katkı şartının artırılması konusunda aktif rol oynamıştır.

2015 yılında uygulanmaya başlayan Yerli Malı Tebliği, ithal ikamesi ve Sanayi İşbirliği Programı (SİP) resmi gazetede yayınlanmış ve yerli malına verilen önem ön plana çıkmıştır. Yıllardır yapılamayan Yerli Malı ve Sanayi İşbirliği Programı (Offset Programı) nihayet bir Devlet Politikası haline gelmiştir.

Şimdi gerek Kamu ve gerekse Belediye ihalelerinde yerli katkı şartı uygulanmaya başlamıştır. Dolayısı ile ARUS, 2023 yılına kadar ihale edilecek olan 80 adet hızlı tren ve 7000 adet metro, tramvay ve hafif raylı araç (LRT), 250 adet Elektrikli Lokomotif, 350 Dizel Lokomotif, 500 adet banliyö seti ve binlerce yolcu ve yük vagon ihalelerinde finansal olarak 20 milyar USD, alt yapı yatırımları ile birlikte 100 milyar USD'in ülke ekonomisinde kalmasında ve sanayi çarklarımızın dönmesinde önemli bir katkı sağlayacaktır.

Türk sanayisindeki bu yeni yerli üretim politikaları ile 2023 yılına kadar yapılması planlanan Havacılık ve Savunma, Enerji, Ulaştırma, Haberleşme, Bilgi Teknolojileri ve Sağlık sektöründe toplam 750 milyar USD'lik ihalede en az % 51 yerli katkı şartı getirilmesi ile bunun yarısı olan 382 milyar USD'in ülke sanayimizde kalması planlanmaktadır. Sadece Sanayi İşbirliği Program (SİP) ile cari açık ve işsizlik sorunları kökünden çözülecek, istihdam artacak ve ülke sanayimiz hızla gelişecektir.

Bilindiği gibi 5 Mart 2012 tarihinde Ankara'da ihalesi yapılan ve CSR Electric Locomotive/Çin firmasının kazandığı 324 metro aracı ihalesinde ARUS'un büyük gayretleri neticesi % 51 yerli katkı şartı ile başlayan ve ülkemizde bir milat olarak kabul edilen bu tarihi karardan günümüze kadar uzanan tüm raylı ulaşım sistemlerinde yapılan ihalelerde yerli katkı seviyesi büyük bir hızla tüm yurt sathına yayılmış ve günümüz itibarıyla % 60 yerli katkıya ulaşmıştır.

Son zamanlarda ARUS Küme üyesi Sanayicilerimizin kümelenme yapısı ile gerçekleştirdikleri birlik ve beraberlik ruhu, takım çalışması ve büyük gay-

retler sonucu milli markalarımız birer birer çıkmaya başlamıştır.

Bunlara verilebilecek en güzel örnekler ;

Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından 10.04.2013 tarihinde ihalesi yapılan ve Durmazlar firmamızın kazandığı 6 adet tramvay ihalesinde % 47 oranında yerli katkı şartı ile üretilen milli markamız; İpekböceği bugün Bursa T1 hattında başarılı hizmet vermektedir.

Malatya Belediyesi tarafından 21.06.2013 tarihinde ihalesi yapılan ve Bozankaya firmamızın kazandığı 10 adet milli marka TCV Trambüs aracı % 51 yerli katkı ile üretilerek bugün Malatya'da hizmet vermeye başlamış ve 10 adet daha yeni sipariş alınmıştır.

İstanbul Ulaşım A.Ş tarafından tasarlanan ve 20.01.2014 tarihinde ilk üretimleri yapılarak testleri başarıyla tamamlanan 18 adet Milli marka İstanbul tramvayında bugün yerlilik oranı % 60 seviyesine yükselmiştir.

Kayseri Belediyesi tarafından 14.04.2014 tarihinde en az % 35 yerli katkı şartı ile ihalesi yapılan ve Bozankaya firmamızın kazandığı 30 adet Tramvay aracı üretiminde bugün yerli katkı oranı % 52 seviyesine çıkmış bulunmaktadır.

İstanbul Hacı Osman-Yenikapı Raylı Toplu Taşıma Sistemi için 18.09.2014 tarihinde yapılan 68 Adet Metro Aracı ihalesinde % 40 yerli katkı şartı getirilmiş ve bu ihaleyi ARUS küme hareketine katılan Hyundai EURotem firması kazanmıştır.

İstanbul Belediyesi, ihalesini yapacağı Kabataş-Mahmut bey hattında satın alacağı 300 metro aracı için minimum % 50 yerli katkı şartı getirmiş ve bundan sonraki yapacağı tüm ihalelerde % 61 yerli katkı şartı koymayı kararlaştırmıştır.

23.02.2015 tarihinde Bursa Belediyesinin açtığı 60 adet Hafif Raylı Metro aracı ve 12 adet tramvay ihalesini şartnamesinde yer alan minimum % 60 yerli katkı oranı ile Durmazlar firmamız kazanmış ve böylece Milli markalarımızda bugün itibarıyla yerli katkı oranı % 60 seviyesine ulaşmıştır.

Tüm bu güzel gelişmelerden esinlenerek Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığımız da yüksek hızlı trenlerde en az % 53 yerli katkı şartını getirmiş ve bu karar, ileri teknoloji içeren Yüksek Hızlı Trenler için de ülkemizde bir milat olmuştur.

Kocaeli belediyesinin 21.07.2015 tarihinde açtığı 12 adet tramvay aracı ihalesini Durmazlar firmamız % 60 yerli katkı ile kazanmış bulunmaktadır. Yine 01.10.2015 tarihinde Samsun belediyesinin açtığı 8 adet tramvay ihalesini Durmazlar firmamız ve 20.11.2015 tarihinde Antalya belediyesi tarafından açılan 18 adet tramvay ihalesini Hyundai Eurotem firmamız % 60 yerli katkı şartı ile kazanmıştır.

İzmir Belediyesinin ihalesini yaptığı ve şartnamede yerlilik şartı olmayan 38 adet Tramvay aracında Hyundai Eurotem % 48 yerli katkı yapacağını taahhüt etmiştir.

2012 yılında başlayan ve Türkiye için bir milat olan % 51 yerli katkı şartı sayesinde ARUS firmaları bugüne kadar 224 adet Raylı Ulaşım Araç İhalesi kazanmıştır.

Ayrıca; Siemens, Bombardier, Alstom, CAF, Skoda, Mitsubishi gibi firmalar ARUS yönetimi ile görüşmelerinde Türkiyede en az % 51 yerli katkı ve yerli ortaklarla çalışmak istediklerini, yer ve ortak arayışı içinde olduklarını belirtmişler ve Türkiye’de yatırıma hazır olduklarını bildirmişlerdir.

Siemens Türkiye’de 30 milyon USD ile yatırıma başlamış, Bombardier firması da Bozankaya ile 100 milyon USD’lık yatırım için ortaklık anlaşması yapmıştır. Diğer yabancı firmalar da ortak ve yer arayışı içinde araştırma yapıyorlar. ARUS olarak hepsini takip ediyoruz.

Birçok belediyemiz artık ihalelerde en az % 51-% 60 yerli katkı şartını koymaya ve sanayicilerimize destek olmaya başlamış bulunuyor. Örnek olarak; İstanbul, Ankara, Bursa, Kayseri, Malatya, Kocaeli ve Samsun belediyelerimiz verilebilir. Bu belediyelerimizi sanayicilerimize ve yerli malına verdiği destekten dolayı ARUS Kümelenmesi olarak tebrik ediyoruz. İnşallah diğer belediyelerimiz de sanayicilerimize, yerli üretime ve dolayısıyla ülke ekonomimizin gelişmesine benzer katkıları sağlar ve 12 ilimizde de milli markalarımız hizmet vermeye başlar..

Aksi durumda, ihale yapan belediyelerimizin ve kurumlarımızın, sanayicilerimiz örneklerini verdiğimiz milli markaları üretirken ve tüm yabancılar Türkiye’de ortak yatırım yapma sözü vermişken ihale şartnamelerine milli marka, yerli katkı ve teknoloji transferi şartını eklememeleri gerek milli ekonomimize ve gerekse sanayicilerimize zarar verir.

Sonuç olarak ülkemizde, devletimizin, belediyelerimizin tüm kamu kurum ve kuruluşlarımızın ihalelerinde kendi sanayicilerimize ve kendi markalarımıza, SİP, yerli malı ve ithal ikamesi gibi devlet politikası destekleri sayesinde yabancı ürün istilasından ve tüm gereksiz israflardan kurtulup, 100 milyar USD’lık iç pazarda ve 1 trilyon USD’lık dünya pazarında rekabetçi milli markalar üretir konuma geliyoruz.

ARUS sanayicilerinin kısa sürede gerçekleştirdikleri olağanüstü başarı, 2023 yılına kadar yapacaklarının da teminatıdır.

Çünkü inanıyoruz ki Ülkemizi kurtaracak tek kalkınma modeli: ÜRETİM EKONOMİSİ ve MİLLİ MARKALARIMIZDIR.

Dr. İlhami PEKTAŞ

ODTÜ Metalurji ve Malzeme Mühendisliği Bölümü mezunudur. Aynı bölümde Yüksek Lisans ve Gazi Makine Bölümünde Doktora yapmıştır. Erkunt Döküm ve Makine Fabrikaları, Tübitak, Mitaş T.A.Ş., Ereğli Demir Çelik , Çelbor Çelik Boru Fabrikalarında uzun yıllar yöneticilik yapmıştır. Halen Ostim Teknoloji Araştırma ve Geliştirme Merkezi ve Anadolu Raylı Ulaşım Sistemleri Kümelenmesi (ARUS) Koordinatör olarak çalışmaktadır.